

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Erityisasiantuntija Sami Demirbas

Lausunto

2.9.2025

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n poliittisen mainonnan avoimuutta ja kohdentamista koskevaa asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi, HE 57/2025 vp

1. Tausta ja hallituksen esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksen pääasiallisena tavoitteena on toimeenpanna Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/900 poliittisen mainonnan avoimuudesta ja kohdentamisesta (poliittisen mainonnan asetus tai asetus). Asetus on suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä, joka tuo muun muassa poliittisen mainonnan rahoittajille ja palveluntarjoajille erilaisia avoimuus- ja huolellisuusvelvoitteita sekä poliittisen verkkomainonnan kohdentamiselle uusia sääntöjä.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki poliittisen mainonnan avoimuutta ja kohdentamista koskevan Euroopan unionin asetuksen noudattamisen valvonnan järjestämisestä. Lisäksi muutettaisiin verkon välityspalvelujen valvonnasta annettua lakia, ehdokkaan vaalirahoituksesta annettua lakia, puoluelakia, valtiontalouden tarkastusvirastosta annettua lakia, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia sekä sakon täytäntöönpanosta annettua lakia.

Poliittisen mainonnan asetuksen toimeenpano edellyttää täydentävien säännösten antamista asetuksen noudattamisen valvonnasta. Esityksessä esitetään asetuksen pääasialliseksi valvontaviranomaiseksi valtiontalouden tarkastusvirastoa, joka olisi myös asetuksessa edellytetty kansallinen yhteyspiste. Laissa säädettäisiin muun muassa tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudesta ja oikeudesta määrätä seuraamusmaksu. Muita toimivaltaisia viranomaisia olisivat tietosuojavaltuutettu ja Liikenne- ja viestintävirasto, joiden nykyisiä toimivaltuuksia ehdotetaan täydennettäväksi viranomaisten välisen yhteistyön ja tiedonvaihdon osalta. Koska asetus sisältää uutta ja uudenlaista poliittista mainontaa koskevaa lainsäädäntöä, viranomaisen valvontatyön lähtökohtana olisi kuitenkin ohjaus ja neuvonta.

Verkon välityspalvelujen valvonnasta annetun lain muutoksella siirrettäisiin tietosuojavaltuutetulta verkkoalustoilla näytettävän yhteiskunnallisen ja poliittisen mainonnan avoimuuteen liittyviä valvonta-tehtäviä valtiontalouden tarkastusvirastolle, jotta poliittisen mainonnan asetuksen ja

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

digipalveluasetuksen noudattamisen valvonta poliittisen mainonnan osalta olisi mahdollisimman selkeää ja yhdenmukaista.

Ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain ja puoluelain muutoksilla kumottaisiin voimassa oleva vaalimainoksen maksajan nimen julkistamista koskeva sääntely. Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain muutoksella uhkasakkolautakuntaa koskeva sääntely kumottaisiin ja virastoon perustettaisiin seuraamuslautakunta, joka jatkossa määräisi kaikki viraston seuraamusmaksut ja tuomitsisi maksuun viraston asettamat uhkasakot.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain muutoksella vaalirahoitusta koskeva salassapitosäännös ulotettaisiin myös poliittisen mainonnan asetuksen noudattamisen valvontaan liittyviin tietoihin.

Muutoin muutokset liitelakeihin olisivat teknisiä.

Lait on tarkoitettu tulemaan pääsääntöisesti voimaan 10.10.2025, jolloin poliittisen mainonnan asetuksen pääasiallinen soveltaminen alkaa¹.

2. Hallituksen esityksen suhde perusoikeuksiin

Perustuslakivaliokunta on todennut, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (PeVL 25/2005 vp ja PeVL 1/2018 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 1/2018 vp, PeVL 26/2017 vp, PeVL 2/2017 vp ja PeVL 44/2016 vp).

Hallituksen esityksen säätämisyjärjestystä koskevassa luvussa 12 on kuvattu perusoikeuksien kannalta merkityksellisenä pidetyn sääntelyn osalta poliittisen mainonnan asetuksen valvontaan liittyvien artiklojen kansallista liikkumavaraa sekä arvioitu kansallisen liikkumavaran piiriin kuuluviksi katsottuja säännöksiä valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta. Säätämisyjärjestyskysymyksiä on valmistelussa arvioitu seuraavissa aihekokonaisuuksissa:

Toimivaltaisten viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet 1. lakiehdotuksessa.

Tarkastusviraston tietojensaantioikeudesta säädettäisiin 1. lakiehdotuksen 3 §:ssä ja tiedonvaihdesta asetuksen valvontaan liittyvien viranomaisten (tarkastusvirasto, tietosuojavaltuutettu ja Liikenne- ja viestintävirasto) välillä 4 §:ssä. Tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskeva sääntely perustuu kokonaisuudessaan EU-sääntelyyn, eikä näitä ehdoteta kansallisesti laajennettavaksi. Kansallista liikkumavaraa on käytetty tarkemmin säätämisyjärjestysperusteissa kuvatulla tavalla tiedonsaantioikeuden tarkkarajaistamiseen ja täsmentämiseen perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön edellyttämällä tavalla. Esityksessä tiedonsaantioikeus on rajattu erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tai niihin yksityiselämän suojan kannalta rinnastuvien tietojen osalta vain välttämättömään. Myös viranomaisten välinen tiedonvaihto olisi rajattu vain välttämättömään.

Tarkastusviraston tarkastusoikeudesta säädettäisiin 1. lakiehdotuksen 5 §:ssä. Tarkastusviraston valvontaan liittyvien tarkastustoimivaltuuksien on katsottu olevan kokonaisuudessaan EU-sääntelyn

¹ Ehdotettu voimaantuloaikataulu on tiukka huomioiden eduskuntakäsittelyn ja lakien voimaansaattamisprosessin. Oikeusministeriö on arvioinut aikataulun venymiseen liittyviä skenaarioita lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossaan.

edellyttämiä. Asetuksen kansallista liikkumavaraa on käytetty kansallisten tarkastusvaltuuksien oikeasuhtaisuuden ja yksityisyyden suojan rajojen täsmentämisessä, huomioiden perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö, säätämisyjärjestysperusteluissa tarkemmin kuvatulla tavalla. Tarkastusviraston toimivaltuuksien käytön oikeasuhtaisuutta turvaavat myös jo olemassa olevat hallintolain säännökset. Esityksessä tarkastusviraston tarkastusoikeudet ulottuisivat myös tiloihin, joita käytetään liiketoiminnan lisäksi myös pysyväisluonteiseen asumiseen. Yksityiselämän ja kotirauhan suojaamiseksi näille tarkastuksille asetettaisiin korkeampi kynnys ja yksityinen viestintä rajattaisiin tarkastusoikeuden ulkopuolelle. Tarkastustoimivaltuuksia noudatettaisiin myös rajat ylittävissä tilanteissa, joissa tarkastusvirasto toimittaisi tarkastuksen toisen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä tai tarkastusvirasto osallistuisi yhteisiin tutkimuksiin. Säädettyä ehdotetussa tarkastusoikeudessa huomioitaisiin myös tilanne, jossa pyyntö tulisi digipalvelukoordinaattorin tehtävää hoitavalta Liikenne- ja viestintävirastolta.

Tarkastusviraston tutkintavaltuuksia koskevasta asianajosalaisuuspoikkeuksesta säädettäisiin 1. lakiehdotuksen 7 §:ssä. Asetuksen edellyttämät viranomaisten tutkintatoimivaltuudet ovat laajoja ja niihin liittyvät menettelyt ja oikeusturvasäännökset on jätetty kansallisesti täsmennettäväksi. Hallituksen esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa on arvioitu tarkastusviraston tutkintatoimivaltuuksien käyttöä suhteessa oikeusturvavaatimuksiin ja niihin liittyvään oikeuteen saada oikeudellista apua, valita oikeusavustajansa ja neuvotella tämän kanssa luottamuksellisesti. Oikeutta luottamukselliseen neuvonpitoon oikeudellisen avustajan kanssa suojataan perustuslain ohella myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa. Esityksen mukaan tarkastusvirastolla ei olisi oikeutta saada tai tarkastaa oikeudenkäyntiasiamies tai –avustajatehtäviin liittyvän salassapidon piiriin kuuluvia tietoja oikeudenkäyntiasiamieheltä itseltään tai hänen asiakkaaltaan.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 5 §:n mukainen tarkastusoikeus ei kohdistu lähdesuojan alaiseen tietoon. Lisäksi tarkastusviraston on tarkastuksia tehdessään tarpeen ottaa huomioon sananvapausslain 16 §:n sääntely ja lähdesuojan turvaaminen. Ehdotettua tarkastusoikeutta ei edellä todetuilla perusteilla pidetty esitystä annettaessa ongelmallisena lähdesuojan osalta, kuitenkin jännitteen vähentämiseksi ja tilanteen selkeyttämiseksi voisi olla tarpeen tarkentaa sekä tiedonsaanti- että tarkastusoikeuden alaa lähdesuojan turvaamista korostavalla lisäsäännöksellä². Lisäksi perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt sanavapauteen kytkeytyvän viranomaisvalvonnan osalta huomiota siihen, ettei median toiminnan valvontaa käytetä ennakkosensuurin toteuttamiseen (PeVL 103/2022 vp). Kansallisen liikkumavaran puitteissa säädettävät menettelytakeet ja kansalliset hallinto-oikeudelliset säännökset tarkastustoiminnan osalta turvaavat sen, ettei tarkastustoiminnasta voi muodostua sananvapausslain kiellettä ennakkoestettä.

Tietosuoja-valtuutettu soveltaa poliittisen mainonnan asetuksen valvonnassa tietosuoja-asetuksen mukaisia tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksia, joita on täydennetty tietosuoja-asetuksen mahdollistaman kansallisen liikkumavaran puitteissa tietosuojalain 18 artiklassa. Näiden säännösten perustuslainmukaisuutta on arvioitu tietosuojalakia koskevan hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä. Poliittisen mainonnan asetuksen kansallinen toimeenpano ei edellytä tältä osin tarkentavaa kansallista sääntelyä muuta kuin edellä mainitun viranomaisten välisen tiedonvaihdon osalta.

Hallinnolliset seuraamusmaksut 1. lakiehdotuksessa

Ehdotuksen mukaan tarkastusvirastolla olisi toimivalta määrätä poliittisen mainonnan palvelujen tarjoajalle seuraamusmaksu 1. lakiehdotuksen 13 §:ssä säädettyissä asetuksen rikkomistilanteissa. Lisäksi tarkastusvirastolla olisi toimivalta määrätä välityspalvelulle, joka tarjoaa poliittisen mainonnan palveluja, sekä muille henkilöille, joilla elinkeino- tai ammattitoimintaansa liittyen voi olla tietoja asetuksen epäilystä rikkomisesta, seuraamusmaksu viranomaisen tutkintamääräysten noudattamatta jättämisestä (16 §). Seuraamusmaksu olisi aina harkinnanvarainen. Ehdotuksessa säädettäisiin

² Prosessori Mäenpää nosti tarpeen esille lakivaliokunnan kuulemisessa. Oikeusministeriö yhtyy esitettyyn näkemykseen ja tulee sisällyttämään asiaan liittyvän säännösehdotuksen lakivaliokunnalle annettavaan vastineeseen.

seuraamusmaksun enimmäismäärästä sekä seuraamusmaksun määrittämisestä yksittäistapauksessa huomioon otettavista seikoista (14 ja 16 §) ja seuraamusmaksun määräämättä jättämisestä (15 ja 16 §). Ehdotetut seuraamusmaksujen enimmäismäärät noudattavat poliittisen mainonnan asetuksessa säädettyjä enimmäismääriä ja seuraamusmaksujen liittämässä asetuksen eri velvollisuuksiin on käytetty kansallista liikkumavaraa laillisuusperiaatteen mukaisesti. Lisäksi toimivaltaan liittyvistä menettelyistä (määräämisoikeuden vanhentuminen, täytäntöönpano, viivästysseuraamukset, täytäntöönpanon vanheneminen ja muutoksenhaku) säädettäisiin erikseen³.

Poliittisen mainonnan asetukseen sisältyy nimenomaista kansallista liikkumavaraa, jonka mukaan jäsenvaltio voi päättää rahoittajien ja palveluntarjoajien säädettävistä seuraamuksista – rangaistusluonteisista tai muista – asetuksessa erikseen määriteltyjen artiklojen rikkomiseen liittyen. Luvussa 12.5 on tehty selko tästä kansallisesta liikkumavarasta seuraamusmaksujen suhteen sekä arvioitu seuraamusmaksujen oikeasuhtaisuutta ja välttämättömyyttä eri laiminlyöntitilanteissa. Kansallista liikkumavaraa on pyritty käyttämään siten, että seuraamusjärjestelmä olisi seuraamusmaksujen suhteen oikeasuhtainen ja tehokas, eikä muodostuisi ongelmalliseksi poliittisen sananvapauden käyttämisen näkökulmasta (suhdetta poliittiseen sananvapauteen on käsitelty tarkemmin esityksen luvussa 12.5.5.). Arvioinnin perusteella on päädytty ratkaisuun, jossa rahoittajille ei voitaisi määrätä hallinnollisia seuraamusmaksuja ja poliittisen mainonnan palvelujen tarjoajillekin voitaisiin määrätä seuraamusmaksuja vain tietyissä erikseen säädetyissä laiminlyöntitilanteissa (13 §), joissa velvoite on ilmaistu riittävän täsmällisesti ja valvonnan tehokkuuden ja toimivuuden kannalta lievempiä seuraamuksia, kuten julkista varoitusta tai uhkasakkoa ja sen uhkaa, ei voitaisi pitää riittävänä.

Esityksen 16 §:ssä ehdotetun seuraamusmaksun osalta poliittisen mainonnan asetus ja digipalveluasetus, jonka säännöksiä kohdassa on tarkoitus soveltaa, eivät jätä kansallista liikkumavaraa, jonka vuoksi ehdotettava seuraamusmaksu olisi asiallisesti saman tyyppinen ja seuraamusmaksun määrän osalta sama kuin välityspalvelulain 20 §:ssä, jolla on toimeenpantu digipalveluasetus.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioiden 1 lakiehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi kansallisen liikkumavaran puitteissa, ettei viranomaisille poliittisen mainonnan palvelujen tarjoajina voitaisi määrätä seuraamusmaksuja (15 §:n 4 momentin mukaisesti). Taustana on se, että etenkin kunnalliset viranomaiset voisivat tietyissä tilanteissa määrittää poliittisen mainonnan palvelujen tarjoajiksi (asiaa on käsitelty tarkemmin esityksen luvussa 4.2.3.3). Viranomaisten poikkeavan roolin ja aseman takia riittäviksi toimenpiteiksi voidaan katsoa asetuksen mahdollistamat muut hallinnolliset seuraamukset, kuten uhkasakko ja julkinen varoitus. Siten asetuksesta ei seuraa tarvetta säätää viranomaisille seuraamusmaksuja poliittisen mainonnan palvelujen tarjoajiin kohdistuvien velvoitteiden rikkomisesta.

Tietosuojavaltuutetulle säädettyä toimivaltaa määrätä seuraamusmaksuja 18 ja 19 artiklojen rikkomiseen liittyen. Näiden osalta noudatetaan tietosuojasetuksen ja tietosuojalain (24 §) säännöksiä, eikä toimeenpanossa ole tunnistettu kansallisen lisäsääntelyn tarvetta.

Valtiontalouden tarkastusviraston seuraamuslautakunta 5. lakiehdotuksessa

Ehdotettu tarkastusviraston seuraamuslautakunnan käyttäminen poliittisen mainonnan asetuksen seuraamuskollegiona (5. lakiehdotuksen 15 a §) ei nimenomaisesti perustu EU-sääntelyn vaatimukseen. EU-sääntelyssä kuitenkin edellytetään enenevissä määrin myös mahdollisuutta määrätä suuria hallinnollisia seuraamusmaksuja. Näin on myös poliittisen mainonnan asetuksessa (ks. 1.

³ Seuraamusmaksuihin liittyvien menettelytakeiden osalta on 1. lakiehdotuksessa jäänyt epähuomiossa pois seuraamusmaksun määräämisoikeuden vanhentumiseen liittyvät säännökset, johon kuitenkin on viitattu säätämisyjärjestysperusteissa. Oikeusministeriö on tuonut asian jo esille lakivaliokunnalle ja tulee tekemään ehdotuksen puuttuvista säännöksistä lakivaliokunnalle annettavassa vastineessa. Määräämisoikeuden vanhentumisajaksi on tarkoitus ehdottaa 5 vuotta siitä, kun rikkomus tai laiminlyönti on tapahtunut. Vastaava säännös löytyy välityspalvelujen valvonnasta annetun lain (18/2024), jolla toimeenpantiin digipalveluasetus, 21 §:ssä.

lakiehdotuksen 13 ja 16 §). Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön perusteella puolestaan päätösvalta seuraamuksista on osoitettava monijäseniselle toimielimelle, kun seuraamusmaksu on suuri ja sanktio siten ankara.

Toimivalta seuraamusmaksun määräämiseen kuuluu EU:n sääntelyn perusteella jäsenvaltion nimeämälle valvontaviranomaiselle tai tuomioistuimelle, joka tekee päätöksen valvontaviranomaisen esityksestä. Suomessa seuraamusmaksujen määräämistoimivallan osoittamiseen tuomioistuimille on suhtauduttu pidättyvästi, jotta säilytettäisiin muutoksenhaun kaksipuolaisuus. Monijäseninen toimielin tulisi siten osaksi valvontaviranomaista ja sen päätöksentekoa. Samalla tulisi huolehtia siitä, että toimivaltaisten viranomaisten toiminnalle sääntelyssä asetetut yleiset edellytykset, kuten tehtävänhoidon puolueettomuus ja asianmukaiset resurssit täyttyvät.

Ottaen huomioon poliittisen mainonnan asetukseen liittyvän sääntelyalan, joka on erityisen herkkää niin sananvapauden kuin poliittisten oikeuksien näkökulmasta, 1. lakiehdotuksen 13 ja 16 §:ssä ehdotettujen seuraamusmaksujen alistaminen kollegiaaliseen päätöksentekoon voidaan pitää perusteltuna ja korostavan entisestään seuraamusmaksujen käytön ankaruutta ja viimesijaisuutta poliittisen mainonnan asetuksen valvonnassa⁴. Merkityksellistä on myös se, että poliittisen mainonnan asetuksen 25 artiklan 6 kohdan perusteella 18 ja 19 artiklan velvoitteiden laiminlyönnistä määrättävät seuraamusmaksut määrää tietosuojalain 24 §:n mukainen seuraamuskollegio. Näin ollen poliittisen mainonnan asetuksen velvoitteiden laiminlyönnistä määrättävien seuraamusmaksujen määrääminen olisi kaikilta osin alistettu kollegiaaliseen päätöksentekoon.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa on arvioitu seuraamuslautakunnan perustamista erityisesti viranomaistoiminnan lakisidonnaisuuden ja valtionhallinnon järjestämistä koskevien perustuslain periaatteiden, ja kollegion toimintaa ja ratkaisutoimivaltaa erityisesti oikeusturvan näkökulmasta. Tarkastusviraston sisäiseksi toimielimeksi perustettava seuraamuslautakunta käyttäisi merkittävää julkista valtaa, minkä vuoksi toimielimen yleisistä perusteista – nimi, toimiala, pääasialliset tehtävät, toimivaltuudet, kokoonpano ja toimikausi - säädettäisiin lailla. Lisäksi lailla säädettäisiin muun muassa jäsenen kelpoisuusvaatimuksista, jäsenten riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta sekä kollegion päätöksenteosta.

Vaalimainonnan avoimuuden harmonisointi 3. ja 4. lakiehdotuksessa

Yksittäisen henkilön tietylle ehdokkaalle antaman, laissa säädettävän rajan ylittävän tuen tuleminen julkiseksi koskettaa tämän henkilön perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattua yksityiselämän suojaa, koska siitä voidaan tehdä päätelmiä hänen poliittisesta kannastaan, joka sinänsä on yksityiselämän suojan kannalta merkittävä tieto. Vaalien salaisuutta turvaavat taas perustuslain 14 ja 25 §:t.

Jäsenvaltiot eivät saa pitää voimassa tai ottaa käyttöön asetuksessa vahvistetuista säännöksistä poikkeavia säännöksiä tai toimenpiteitä. Asetus ei vaikuta jättävän liikkumavaraa mainoksen tilaajan ja maksajan nimen julkaisemisen osalta. Näin ollen esityksen 3 ja 4 lakiehdotuksessa ehdotetaan muutettavan mainoksen maksajan nimen julkaisemiseen liittyviä vaalirahoituslain ja puoluelain säännöksiä siten, että voimassa olevat säännökset korvataan informatiivisella viittauksella poliittisen mainonnan asetukseen.

Ottaen huomioon, ettei 3. ja 4. lakiehdotuksella muuteta varsinaisen tuen antamiseen liittyviä säännöksiä, vaan ainoastaan mainoksen maksajan nimen ilmoittamiseen liittyvää sääntelyä, joka suurilta osin tulee poliittisen mainonnan asetuksesta, joka myös jatkossa mahdollistaa yksityishenkilöiden nimien julkaisematta jättämisen, ehdotettavat muutokset eivät muodostu ongelmalliseksi yksityiselämän suojan tai vaalisalaisuuden osalta.

⁴ Huomionarvoista on, että myös 2. lakiehdotuksen 16 §:ssä säädettävät seuraamusmaksut alistettaisiin tarkastusviraston seuraamuslautakunnan päätäntävaltaan. Lakiehdotuksessa 2 on kysymys tehtävänsiirrosta, jossa poliittisen mainonnan asetuksen ja digipalveluasetuksen samansisältöisiä valvontatehtäviä ehdotetaan keskitettävän tarkastusvirastolle.

Suhde Valtiontalouden tarkastusviraston perustehtävään

Perustuslain 90 §:n 2 momentin mukaan valtion taloudenhoidon ja valtion talousarvion noudattamisen tarkastamista varten eduskunnan yhteydessä on riippumaton valtiontalouden tarkastusvirasto. Tarkastusviraston pääasiallinen tehtävä on siten harjoittaa valtion taloudenhoidon tarkastusta. Viraston asemasta ja tehtävistä säädetään 2 momentin mukaan tarkemmin lailla. Vaikka viraston tehtävistä voidaan säätää lailla, on sääntelyvarauksen muotoilunkin ("tarkemmin lailla") perusteella selvää, ettei virastolle voida tavallisella lailla antaa mitä tahansa tehtäviä.

Esityksessä ehdotetuilla tehtävillä on kiinteä yhteys perustuslailla turvatun demokraattisen järjestelmän toimintaan. Siten ne liittyvät asiallisesti ja luontevasti tarkastusviraston tehtäväkokonaisuuteen, jolla edistetään kansanvallan toimintaa ja sitä kohtaan tunnettua luottamusta yleisesti. Arvioitaessa tarkastusvirastolle annettavia uusia tehtäviä tulee huomiota kiinnittää myös siihen, etteivät esitykseen liittyvät tehtävät ole lukumäärältään sellaisia, että niistä huolehtiminen vaikeuttaisi viraston varsinaisen tehtävän hoitamista tai muuttaisi viraston toiminnan luonnetta. Tehtävistä aiheutuvat kustannukset ehdotetaan lisäksi katettavaksi lisämäärärahalta.

Ahvenanmaan asema ja suhde itsehallintoon

Poliittisen mainonnan asetuksen mukaisissa poliittisen mainonnan palveluissa on kysymys Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 57 artiklassa tarkoitetusta taloudellisesta toiminnasta, jonka valvonnan järjestäminen voidaan katsoa kuuluvan itsehallintolain perusteella valtakunnan lainsäädäntövaltaan⁵. Maakunnan on kuitenkin varmistettava maakunnan toimivaltaan kuuluvien vaalien ja kansanäänestysten osalta 26 artiklan noudattaminen. Lisäksi maakunnan on huolehdittava, etteivät maakuntalait riko asetuksen harmonisointisäännöksiä.

Ahvenanmaan itsehallintolain (111/1991) 59 b §:n 3 momentin mukaan, jos jäsenvaltio unionin oikeuden mukaan voi nimetä vain yhden hallintoviranomaisen sellaisessa tilanteessa, jossa sekä maakunnalla että valtakunnalla olisi toimivaltaa, viranomaisen nimeäminen kuuluu valtakunnalle. Tämän viranomaisen sellainen päätös, joka muutoin kuuluisi maakunnan toimivaltaan, tulee tehdä maakunnan hallituksen esittämän kannan mukaisesti. Poliittisen mainonnan asetuksen 22 artiklan 9 kohdan toisen alakohdan mukaisesta yhteyspisteestä säättäminen kuuluu siten valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Esitystä on valmisteltu yhteistyössä maakuntahallituksen kanssa ja heiltä on saatu lausunto asiaan liittyen (lausuntopalautetta on käsitelty ehdotuksen 6. luvussa). Esityksen suhdetta Ahvenanmaan asemaan ja itsehallintoon on tarkasteltu laajemmin HE:n luvussa 12.9.

Esityksen 6. lakiehdotuksen suhde julkisuusperiaatteeseen

Perustuslain 12 §:n mukaan viranomaisen asiakirjat ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Esityksen 6. lakiehdotus on välttämätön, jotta julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdassa säädetty rajoitus toteutuisi käytännön tasolla jatkossakin. Asiaa on käsitelty tarkemmin esityksen luvussa 7.6.

3. Johtopäätökset

⁵ Tähän liittyen 1. lakiehdotuksen 15 §:n 4 momentin poikkeukseen seuraamusmaksujen määräämisen suhteen mainitaan myös Ahvenanmaan maakunnan itsehallintoviranomaiset.

Hallituksen esityksessä on katsottu, että lakiehdotukset täyttäisivät perustuslain asettamat vaatimukset ja lakiehdotukset voitaisiin käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Hallitus on kuitenkin pitänyt suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon, erityisesti lähdesuojaan, poliittisen sananvapauden käyttämiseen ja seuraamusmaksuihin liittyen.